

سرشناسه
عنوان و نام پدیدآور

مشخصات نشر
مشخصات ظاهری

شابک
وضعیت فهرست نویسی

یادداشت
یادداشت

موضوع
موضوع

موضوع
موضوع

موضوع
موضوع

موضوع
موضوع

موضوع
موضوع

شناسه افزوده
شناسه افزوده

شناسه افزوده
رده بندی کنگره

رده بندی دیویی
شماره کتابشناسی ملی

اطلاعات رگورد کتابشناسی
فیبا

بیات، رضا، ۱۳۵۸ -

عرشه شعر: یادداشت‌هایی در ادبیات و هنر شیعی / گردآورنده رضا بیات؛ زیرنظر مؤسسه فرهنگی هنری سلیس (ادب‌پژوهی شیعی)؛ ویراستاران خدیجه آسیمه، اعظم نوری‌نیا.

تهران: کلام سلیس، ۱۴۰۳.

ج ۲- ۹۷۸-۶۲۲-۹۸۹۳۳-۰-۲

فیبا

فهرست‌نویسی بر اساس جلد دوم، ۱۴۰۰.

چاپ قبلی: انتشارات محمل، ۱۳۹۹. (۳۲۰ ص.) (فیبا)

ادبیات شیعه -- ایران -- تاریخ و نقد -- مقاله‌ها و خطابه‌ها

Shiite literature -- Iran -- History and criticism -- Addresses, essays, lectures

ادبیات فارسی -- ایران -- تاریخ و نقد -- مقاله‌ها و خطابه‌ها

Persian literature -- Iran -- History and criticism-- Addresses, Essays, Lectures

ادبیات عربی -- تاریخ و نقد -- مقاله‌ها و خطابه‌ها

Arabic literature -- History and criticism-- Addresses , essays, lectures

ادبیات ترکی -- تاریخ و نقد -- مقاله‌ها و خطابه‌ها

Turkish literature-- History and criticism -- Addresses, essays, lectures

آسیمه، خدیجه، ویراستار

نوری‌نیا، اعظم، ۱۳۵۸ -، ویراستار

مؤسسه ادب پژوهی شیعی

PIR۳۴۴۲

۸۵۱/۰۰۹۳۱

۸۵۲۴۰۶۲

فیبا

ادب پژوهشی شیعی
مؤسسه فرهنگی هنری سلیس

عرشه شعر ۲: یادداشت‌هایی در ادبیات و هنر شیعی

زیر نظر: مؤسسه فرهنگی هنری سلیس (ادب‌پژوهی شیعی)

گردآورنده: رضا بیات

ویراستاران: خدیجه آسیمه، اعظم نوری‌نیا

طراح و صفحه‌آرا: نسرين رحیمی ساعی

ناشر: کلام سلیس

چاپ اول: پاییز ۱۴۰۰

قیمت:

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۸۹۳۳-۰-۲

شابک دوره: ۹۷۸-۶۲۲-۹۸۹۳۳-۱-۹

نقل و چاپ مطالب منوط به اجازه رسمی از ناشر است.

آدرس ناشر: تهران، خ مجاهدین اسلام، خ شهید عظیم‌زادگان، بن‌بست اول، پ ۱، ط ۱

سایت: www.salis110.ir

فروشگاه: store.salis110.ir

ایمیل: arsheyesher.mag@gmail.com

تلفن: ۰۹۲۰ ۱۳۹۸ ۱۱۰

فهرست

رسالت عرشه شعر	۶
اقتضای روزگار ما	۹
نقد و نظر	
مختصات ادبیات علوی/سیدمهدی شجاعی	۱۳
ضرورت و چگونگی پژوهش در ادبیات شیعی/محمدرضا سنگری	۱۸
نقد آن نغمه که مردم بسپارند به یاد بررسی علل بلاغی موفقیت اشعار و ترانه‌های ماندگار/رضا بیات	۲۶
نکاتی در آوانگاری نام‌های اسلامی/آنه ماری شیمیل	۳۳
میراث ملموس شیعی/مبینم توکل بی‌نا	۳۸
عصر بیش از صفوی	
نگرشی سبک‌شناسانه به اشعار منقبتی در دیوان شاه نعمت‌الله ولی /مرضیه افخمی ستوده	۵۳
اشعار نویافته از ملاحسن کاشی/مهدی طهماسبی دزکی	۷۴
اشعار شیعی آذری اسفراینی/مرضیه افخمی ستوده	۷۹
عصر صفوی	
اشعار شیعی حزین لاهیجی/حامد شکوفگی	۸۹
شرح قصیده‌ای عاشورایی از محتشم کاشانی/مرضیه غلامی	۹۸
تصویرسازی‌های ناب سلیم طهرانی در ستایش امیر مؤمنان (ع) سید مسعود هاشمی	۱۰۴
معرفی و نقد مجموعه اشعار ولایی و ایینی صائب تبریزی/ مهدی قصری	۱۱۰

عصر قاجار

۱۱۹ دو شعر منتشر نشده از ناصرالدین شاه/ مهدی طهماسبی دزکی

۱۲۲ قصاید ولایی سروش اصفهانی/ مریم مرادی

۱۲۷ شبیه فرد بی همتا: شرحی کوتاه بر قصیده حیران یزدی در
منقبت امیرالمؤمنین (ع)/ سیده مریم امامی شوشتری

عصر بهلوی

۱۳۷ ترجمه منظوم زیارت امین الله و قصیده حضرت ابوطالب/
حکیمه دبیران

۱۴۱ معرفی دیوان آذر خراسانی/ جواد هاشمی «تربت»

۱۴۸ چند رباعی شیعی از نیما یوشیج/ رضا حشمت پور

۱۵۱ سید مرتضی سناد الاسلام، شاعر و مفسری گمنام/ نفیسه رحمانی

عصر انقلاب

۱۵۹ بررسی جلوه‌های مکتب زمانه در دفتر «از شرابه‌های
روسی مادرم» اثر حسن حسینی/ طاهره کاظمی

۱۸۳ نگاهی به بی‌نامه قیصر امین پور و ادامه آن توسط علی انسانی/
جواد هاشمی «تربت»

متون ادبی عربی

۱۹۳ می‌شدم ای کاش من هم شاعری چون حمیری
مقایسه پنج ترجمه منظوم فارسی از قصیده عینیّه سید حمیری
/ امیرحسین رضایی/ نیلوفر فرحزادی

۲۱۳ تحریفات ضد تشیع در دواوین مشهور عربی/ شیخ قیس بهجت
الطار

۲۱۹ ارزش و جایگاه ابوتمام طایی در ادبیات عرب/ عذرا یزدی مهر

۲۲۲ روند نگارش کتاب سه چکامه والایی از ابوتمام طایی/ حبیب رانی
تهرانی

متون ادبی ترکی

نسیمی، شاعر ذوالفنون شهید/مریم سلحشور	۲۳۱
ترجمه منظوم مخمسی از انور اردبیلی/عیسی ثاقب	۲۳۹

متون ادبی اردو

جوش ملیح آبادی/علی بیات	۲۴۹
طالب حسین/سید محمد فهیم عباس	۲۵۵

هنرهای شیعی

ملاحظات در باب خاستگاه علم به عنوان نماد عزاداری شیعی/ میثم توکلی بینا	۲۵۹
تجلی مؤلفه‌های نمادین «حدیث ثقلین» در نگاره «نسب‌شناسی پیامبر ﷺ» در نسخه مصور تاریخ بلعمی/ ترجمه مرضیه علی‌پور	۲۶۹
درآمدی بر سبک‌شناسی تعزیه/مسلم نادعلی‌زاده	۲۹۳

فهارس

همکاران این دفتر	۲۹۸
------------------	-----

عکس‌های پایان فصول این شماره از گنجینه موزه آیین‌شناسی شیعی انتخاب شده است. از حجة الاسلام سیدعباس صفی، مدیر موزه، و نیز دکتر میثم توکلی بینا سپاس‌گزاریم.

رضا بیات

سرمقاله

رسالت عرشه شعر

تلقى رایج درباره ادبیات این است که ادبیات هنری است برای زیبایی و لذت بردن، و طبیعتاً ملاک‌هایی برای زیبایی‌شناسی ادبیات وجود دارد. می‌خواهم دو نکته را عرض کنم:

یک: ملاک‌های زیبایی‌شناختی در دوره‌های مختلف فرق می‌کنند. آن تلقی‌ای که رودکی درباره زیبایی داشته، با تلقی نیما کاملاً متفاوت است. آنچه حافظ می‌داند، آنچه صائب می‌داند و... باهم متفاوت‌اند. طبیعتاً گونه‌های مختلف ادبی انواع مختلف زیبایی‌شناسی و بوطیقای مختلف لازم دارند و ما برای بخش مهمی از ادبیاتمان، بوطیقا تعریف نکرده‌ایم و نمی‌دانیم زیبایی ادبیات دینی به چیست؛ چون تعریف نشده است.

دو: اگر به ادبیات فقط به چشم زیبایی نگاه نکنیم، اگر متن ادبی را یک سند تاریخی - اجتماعی بدانیم، سندی از اینکه مردم در قرن هشتم چطور زندگی می‌کردند؟ چطور فکر می‌کردند؟ چگونه تفریح می‌کردند؟ در قرن دهم چطور بودند؟ در قرن دوازدهم چطور بودند و... بسیاری از آثار ارزش بررسی پیدا می‌کنند. ما درباره تاریخ اجتماعی خودمان اطلاعات چندان زیادی نداریم و متون ادبی یکی از بهترین گزینه‌ها برای بررسی تاریخ اجتماعی ایران هستند.

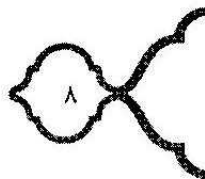
ما در فصلنامه عرشه شعر، به این دو منظور می‌خواهیم به ادبیات شیعی پردازیم: اولاً تعریفی داشته باشیم از ملاک‌های زیبایی در ادبیات دینی؛ ثانیاً ادوار مختلف تاریخمان را بررسی کنیم. در تمام دوره‌های تاریخی، بخش درخور توجهی از سروده‌ها و متن‌ها مربوط به ادبیات دینی بوده‌اند. جنس این فصل‌نامه تاریخ ادبیاتی چیده شده است؛ پنج فصل برای ادوار مختلف تاریخ فرهنگ و ادبیات ایران. بخش‌های دیگری هم داریم، مثل تاریخ هنر. بخش زبان‌های غیرفارسی داریم. همه این‌ها درمجموع کمک می‌کنند که ایران عزیزمان را بهتر بشناسیم.

وقتی یک بشقاب غذای خوشمزه پیش ما می‌گذارند، می‌خواهیم بخوریم و برایمان مهم نیست در آن چه عناصری به کار رفته است. ترکیبش برایمان مهم است. حتی چه‌بسا زیبایی و خوشمزه‌گی آن غذا به این باشد که نفهمیم از چه چیزهایی ترکیب شده است. این ظاهر غذا برای مصرف‌کننده است؛ ولی برای آشپز مهم این است که بداند چه چیزهایی با چه نسبتی در آن ترکیب شده‌اند. کار علم این‌گونه است. مصرف‌کننده ادبیات می‌خواهد از ادبیات لذت و بهره‌برد و برایش مهم نیست که پشت پرده آن ادبیات چه چیزهایی بوده. اما برای یک پژوهشگر ادبیات لازم است بداند پشت پرده چه چیزهایی بوده، چه عناصری با چه میزانی باهم ترکیب شده‌اند.

اگر به دانشگاه بروید و به پایان‌نامه‌ها نگاه کنید، موارد بسیار زیادی را می‌بینید که فلان مسئله در ادب فارسی را بررسی کرده‌اند. ما هم می‌خواهیم دقیقاً همین کار را بکنیم. یکی از اصلی‌ترین عناصر فرهنگ ما که در ادبیاتمان، در هنرمان، در تمام زندگی‌مان، خودش را نشان می‌دهد، دین است و ما می‌خواهیم عنصر دین را بررسی کنیم و بدانیم که کی، چقدر و چطور در ادبیات وارد شده است. گاهی اوقات در ادبیاتی که ظاهرش اصلاً نشان نمی‌دهد دینی باشد، رگه‌هایی از باورهای مذهبی یا باورهای ضدمذهبی را می‌بینیم. گاهی بسیار آشکار و واضح، به شکل منقبت یکی از معصومین (علیهم‌السلام)، به شکل پرداختن به یکی از موضوعات دینی؛ گاهی هم پوشیده و در لفافه.

به شکل‌های مختلفی می‌توان دین را در ادبیات جست‌وجو کرد و دید. ما وقتی می‌گوییم ادبیات دینی، به‌هیچ‌وجه منظورمان این نیست که گونه‌های دیگر کاملاً از دین عاری هستند و یک گونه دیگر هست که کاملاً دینی است. آمیختگی وجود دارد، اما بحث طیفی است. به‌هیچ‌وجه منظورمان این نیست که آثارهای دیگر وجود ندارند یا ارزش بررسی ندارند. ژانرهای مختلفی داریم که هرکدام متولی خود را دارند یا باید داشته باشند. ما می‌خواهیم متولی پرداختن به امور دینی در ادبیات باشیم؛ بدون اینکه چیز دیگری را انکار کنیم؛ بدون اینکه زیاده‌روی کنیم؛ بدون اینکه تعصب مذهبی‌مان باعث شود چیز متوسط را بگوییم خوب است یا چیز خوبی را بگوییم ضعیف است؛ چون بارویکرد ما سازگاری ندارد. ما می‌خواهیم یک رگه را پیگیری کنیم، بشناسیم و بشناسانیم؛ همین!

عمار موحد
گفتار

اقتضای روزگار ما

فصلنامه عرشه شعر یادداشت‌هایی است در ادبیات و هنر شیعی که به همت همکاران من در مؤسسه فرهنگی و هنری سلیم و به باری استادان متخصص این حوزه، با توجه به مشکلاتی که این روزها در بازار نشر وجود دارد، به انتشار رسیده است. این فصلنامه پاسخی است به نیازی که ما از جامعه دریافت کردیم؛ نه فقط از جامعه دانشگاهیان و فرهیختگان، بلکه از بدنه جامعه ایران و فراتر از آن، از جامعه شیعیانی که در سراسر دنیا زندگی می‌کنند. امروزه اتفاقاتی که در دنیا می‌افتد، شگفت‌انگیز است. چهره‌ای که از اسلام به تمام جهانیان نشان داده می‌شود، چهره مثبتی نیست؛ اما اقبال قشر فرهیخته و حقیقت‌جویان عالم به تشیع بسیار زیاد شده است و ما این نیاز را در خودمان حس کردیم که در این مؤسسه که کار ویژه‌اش ادبیات و هنر شیعی است، تمام تلاش خودمان را بکنیم که این نشریه را به طبع برسانیم. با توجه به اینکه ادبیات شیعی پیشینه‌ای نزدیک به هزار سال دارد، امروز ما در جایگاهی قرار گرفته‌ایم که آثار تولیدشده در حوزه پژوهش و آفرینش ادبی هم از لحاظ کیفی و هم از لحاظ کمی، به سطحی بی‌سابقه در طول تاریخ ادبیات رسیده‌اند و ما باید از این فرصت استفاده بکنیم. تا به امروز هیچ بستری برای انتشار مقالات و پژوهش‌ها وجود نداشته و

عرشهٔ شعر همان جایی است که این مطالب باید در آن منتشر بشود؛ اما نه به شکل کاملاً آکادمیک و دانشگاهی که نوشته بشود تا خوانده نشود. نه، ما قصد داریم تمام این پژوهش‌ها را به دست کسانی برسانیم که دغدغهٔ این حوزه را دارند و حتی فراتر از آن. امروز ما وظیفه داریم میراث تشیع را به دست تمام کسانی که به آن علاقه‌مندند برسانیم و هیچ رسانه‌ای در این حوزه گویاتر و شیواتر از ادبیات نیست. ما با مطالبه‌ای مواجهیم که شاید لازم باشد بیشتر درموردش توضیح بدهیم. امروز شاید فکر کنیم ما تنها شیعیانی هستیم که دغدغهٔ ترویج فرهنگ و عقاید تشیع را دارند، اما در اصل این‌طور نیست. اگر کمی وسیع‌تر نگاه کنیم، در همین کشورهای اطراف خودمان، در پاکستان، هند، عراق و حتی کمی دورتر در کشورهای آفریقایی، اروپا و آمریکای شمالی، تلاش‌هایی که برای ترویج تشیع می‌شود، قابل‌تصور نیست و عطشی عمومی وجود دارد که ما به‌عنوان مهد ادبیات و هنر شیعی، موظفیم آن تشنگان را سیراب کنیم. ما به‌عنوان کسانی که در مهد ادبیات و هنر شیعی قرار دارند، موظفیم محتوایی تولید کنیم که پشتهٔ علمی و پژوهشی محکمی داشته باشد. ما اکنون در ساحل دریایی بی‌کران قرار داریم که پژوهشگران این حوزه باید در آن غوص کنند و گوهرهای این دریا را استخراج بکنند و وقتی این گوهرها استخراج شدند، باید به زیباترین شکل و زیباترین صورت ممکن، به کسانی که خواستارش هستند عرضه کنند. هدف ما در این نشریه همین خواهد بود. امیدواریم که در شماره‌های آتی، هم از لحاظ محتوایی و هم از لحاظ قالب و فرم، به جایگاهی برسیم که مقبولیت جهانی پیدا کنیم. من در همین‌جا از تمامی استادانی که با ما دغدغه‌های مشترک دارند و به اعتلای تشیع فکر می‌کنند، دعوت می‌کنم ما را یاری کنند، هم در حوزهٔ تولید محتوا و هم نقد. ما نیازمند این هستیم که با مشورت‌های آنان، به افقی که پیش رو داریم، برسیم.

